

1978

'83

'8

Bijscholingsprojecten
bij theaterschool
Amsterdam

Bijscholingsprojecten bij
theaterschool Maastricht

Stadsschouwburg &
Philharmonie Haarlem

SOTT-cursussen
in Haarlem

40 jaar opleidingen

De oorsprong en ontwikkeling van opleidingen rondom het werkveld van de VPT is intrigerend en veelkleurig. We werpen een weliswaar onvolledige, maar boeiende blik in het verleden, het heden en de toekomst. | TEKST: ALLARD ZOUTENDIJK |

Waar het begon met gepassioneerde mensen die samen aan de slag gingen, met elkaar het vak ontwikkelden en het elkaar leerden, is er nu een keten - volgens sommigen een wirwar - aan opleidingen in het reguliere onderwijs en een keur aan vakopleidingen, losse cursussen en workshops.

Oude rotten

Hoewel de geschiedenis van theater eeuwen terug reikt en de eerste Nederlandse toneelschool al in 1874 werd opgericht, is er pas sinds 1972 een vorm van opleiding voor theatertechnici. Vanaf dat jaar worden bijscholingsprojecten georganiseerd, eerst bij de theaterschool in Maastricht en later bij de theaterschool in Amsterdam. Hiermee werden de eerste stappen gezet op weg naar professionalisering van en erkenning voor het bijzondere vak dat de mannen en vrouwen - vaak in het zwart gekleed en relatief onzichtbaar - uitvoeren. De scholing die er destijds aan voorafging, werd in het werkveld gegeven:

in de theaters leerden de oude rotten het vak aan de jonge honden, terwijl pioniers en autodidacten zelf op jacht gingen naar kennis en al doende vaardigheden ontwikkelden.

Eerste stappen

Veertig jaar geleden was er qua opleidingen sprake van een braakliggend terrein. De emancipatie van de podiumtechnicus en de professionalisering stonden nog in de kinderschoenen. De oprichting van de VPT maakte dat de technici een duidelijker gezicht kregen en kennisuitwisseling was en is een van de belangrijke doelen. Een aantal mensen van het eerste uur paktten door en richtten in 1981 samen met anderen de Stichting Opleiding Theater Technici op, de SOTT. Die begon met een tweejarige bijscholingscursus voor steeds twaalf geselecteerde deelnemers. De helft daarvan kwam uit een theater en de andere helft werkte bij een gezelschap. Daarmee probeerde men een kruisbestuiving teweeg te brengen.

Start hbo-opleiding
Theatertechniek

Oprichting IAB

iab.

Nieuwbouw
theaterschool Amsterdam
(onderdeel AHK)

8

'93

'98

Start mbo-opleidingen
Grafische Lycea
Amsterdam & Rotterdam

gen tussen de reizende en vaste theaterwereld. De evenemententechnicus was toen nog niet in beeld. Dat veld begon zich nog maar net te ontwikkelen.

Vak

De cursussen werden gegeven bij het Haags Conservatorium en verplaatsten zich in 1989 naar de Stadsschouwburg van Haarlem. Het was een eer om de SOTT te mogen doen. Het certificaat had aanzien en menig SOTT'er is op een toonaangevende plek in het werkveld terechtgekomen. De stichting stond los van de VPT, maar de VPT leverde wel een bestuurslid.

De SOTT wilde echter meer en greep de kansen die regelingen en subsidies voor onderwijsontwikkeling boden met beide handen aan. Theatertechniek is een echt vak en ook jongeren en getalenteerde nieuwkomers moesten de kans krijgen dat vak te leren. Die ambitie leidde tot drie belangrijke wapenfeiten.

Hbo

Het eerste daarvan was in 1991 de oprichting van een hbo-opleiding. Die vond zijn plek bij de Toneelschool Amsterdam. Dat ging niet zonder strijd. Men benaderde de HKU, het conservatorium in Den Haag en de toneelschool in Amsterdam, maar troffen daar de nodige reserves: een techniekopleiding te midden van de kunsten? Het is mede aan Cornelis Nootboom te danken dat het lukte in Amsterdam. De accreditatie kwam snel en Frits van den Haspel, die de eerste studieleider

werd, heeft met medewerking van gepassioneerde vakbroeders in no-time een studieprogramma opgezet.

Nuance

De letters OTT stonden aanvankelijk voor 'Opleiding TheaterTechniek'. Later voor 'Opleiding Techniek en Theater'. Een nuanceverschil, maar wel een teken van een fundamentele discussie die ook vandaag de dag de gemoederen nog bezig-

*Oude rotten leerden het vak
aan jonge honden. Pioniers en
autodidacten gingen zelf op jacht
naar kennis.*

houdt. Is de theatertechnicus een gelijkwaardig onderdeel van het artistieke team, die vanuit een eigen autonomie en technisch-creatieve expertise vorm en inhoud mede bepaalt, of is hij/zij vooral dienstbaar aan de regisseur en de uitvoerenden? De keuze voor een nieuwe naam in 2016, *Design & Technology*, gaf die discussie weer een zetje.

Initiatieven

Los van de SOTT ontstonden ook andere initiatieven, zoals het IAB, SaTS, Argh! en het iLo; om er maar een paar te noemen. Daarnaast boden verschillende bedrijven cursussen en stageplaatsen aan en laten we niet vergeten dat ook de VPT zelf vele vakmeetings, rondleidingen, workshops >>

Oprichting Argh!
Argh! The Association of
Riggers and Grounders
in Holland

Opheffing SOTT

Oprichting iLO

'98

'03

'0

Oprichting OSAT

...[osat

Oprichting SaTS

en cursusedagen georganiseerde en dat er de vakbeurs CUE is met het interactieve programma van de VPT Academy. Ook droeg de VPT bij aan normen zoals de NEN 8020 en het Europese ETTE-project, voorbeelden van projecten die de professionalisering van het vak stimuleren en zichtbaar maken.

Hands-on

Een van de initiatieven leidde tot het eerder genoemde Instituut voor Audio en Belichting (IAB). Frans Ockeloen raakte in 1991 betrokken bij de School of Audio Engineering en ontwikkelde voor hen een cursus *Live Audio*. Frans is een typisch voorbeeld van een autodidact met een enorme passie voor geluid en evenementen. Rond 1976 begon hij op 18-jarige leeftijd met het live mixen van bandjes en bekwaamde zichzelf door het gewoon te doen, op speurtocht te gaan naar vakliteratuur en vooral heel goed te luisteren. Bij de SAE ontbrak helaas de mogelijkheid voor het opdoen van voldoende hands-on-ervaring. Frans zag toen in 1993 - dit jaar 25 jaar geleden! - de kans zijn eigen IAB-opleidingen op te zetten mét voldoende ruimte en apparatuur door gebruik te maken van de faciliteiten van het toenmalige PA-bedrijf Focus.

Rock'n roll

In de tussentijd veranderde het theatertechnische landschap. Er ontstond een pop- en evenementencircuit en in de jaren zeventig en tachtig trokken de eerste bands de theaters binnen. De theaters hadden de 'rock-'n-roll-jongens' hard nodig en vice versa. Er was in de theaters in die begin-

tijd nauwelijks ervaring met zaalversterking, iets dat de live-mixers uit de pop volop hadden. Maar men kon elkaar over en weer wel wat leren. Zo gaat het verhaal dat de op- en afbouw van de musical *Ik, Jan Cremer* vanwege de robuuste uitvoering van het decor enkele dagen in beslag nam. Dat kon wel wat slimmer, volgens de technici van de theaters.

Markt

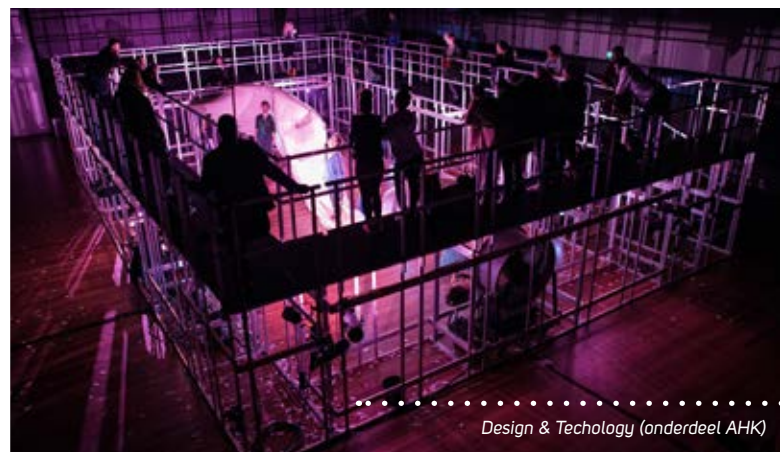
Een ander voorbeeld van hoe initiatieven ontstaan, is SaTS. De vele vragen uit de markt over elektrotechniek, gebouwaangelegenheden, risicomangement en arbo-zaken bracht in 2003 Frank Smit, Fred Traxel en Rudy de Koning bij elkaar. Zij besloten de handen ineen te slaan en te gaan samenwerken onder de naam 'Samenwerkende Theater-specialisten'. SaTS begon al snel cursussen te ontwikkelen die waren gericht op de vraag uit de markt. Zij waren echter zeker niet de enigen. Ook Argh!, Flashlight en vele, vele anderen boden en bieden cursussen aan.

Grafisch lyceum

Ondertussen zat de SOTT niet stil en realiseerde in 1996 haar tweede wapenfeit. Bij de Grafische Lycea in Amsterdam en Rotterdam zagen in dat jaar de eerste mbo-opleidingen Theatertechniek het levenslicht. Intussen begon men het ook belangrijk te vinden om de aansluiting tussen opleidingen en werkveld te optimaliseren. Het derde en laatste wapenfeit van de SOTT was in 2000 de oprichting van de OSAT, Overleg Scholing Arbeidsmarkt Theatertechniek. Dat moest zorgen voor een goede aansluiting tussen de mbo-opleidingen Podium- en EvenementenTechnologie en het

Mbo-theaterschool

Design & Technology (onderdeel AHK)

Start ETTE / European
Theatre Technician
Education

OTT wordt
Design & Technology
(onderdeel AHK)

werkveld, en de kwaliteit van het onderwijs bewaken. Ook het GOC (brancheorganisatie voor grafimedia; red.) werd betrokken en maakte uitstroomprofielen. Het jaar erop hief de SOTT zichzelf op. Het werk was gedaan, althans ...

Bont

De OSAT zorgde onder andere voor eindtermen BMT (Bedieningsvakman Mechanische Trekkenwand) en stageprotocollen, maar kon niet voorkomen dat er een grote hoeveelheid mbo-opleidingen ontstond met een bonte verzameling aan eigen uitstroomprofielen. In 2013 organiseerde de OSAT een conferentie met als centrale, retorische vragen: leiden we niet te veel technici op en leren we ze wel de juiste kennis en vaardigheden? Er werd indringend met elkaar over gesproken, maar veel verder dan dat kwam het niet. Ook vandaag de dag is diezelfde vraag onverminderd relevant.

*Men probeerde een kruisbestuiving
teweg te brengen tussen
de reizende en de vaste
theaterwereld.*

En nu verder

Waar staan we nu en hoe moet het verder? Het antwoord begint met een algemeen geaccepteerd beeld van de positie van de technicus tussen de toeschouwers en de uitvoerenden. Dat is een kwetsbare positie, maar ook een met verantwoordelijkheid en creatieve mogelijkheden. Op die positie is stap 1 dat men het materiaal door en door kent en zorgt dat het werkt. Frans noemt dat "de kunst van het reproduceren", die in het mbo geleerd wordt. Maar dan komen stap 2 en verder: de kunst van het interpreteren en produceren, die alle aandacht krijgt in het hbo. Dan gaat het om de inhoud: waar willen we met de productie heen, wat is het verhaal, hoe vertellen we dat met elkaar en wat kan je daar als technicus vanuit je technische achtergrond aan bijdragen?

Techniek versus creativiteit

Je kunt je afvragen welke kennis en vaardigheden je het

best tijdens stages of later in het veld ontwikkelt en welke je vanuit je studie moet meekrijgen. De markt klaagt wel eens dat de technische kennis onvoldoende is of dat de passie ontbreekt. Er is ruimte voor verbetering. Het gaat uiteindelijk om de mix: goede technische kennis om je creatieve ruimte ten volle te kunnen benutten en weten waar je inhoudelijk met elkaar mee bezig bent. Met die mix kan de technicus het creatieve proces voeden met nieuwe mogelijkheden én oplossingen helpen vinden voor inhoudelijke uitdagingen. De erkenning van de technicus als volwaardig lid van het creatieve team is misschien wel de laatste stap in de emancipatie van de podiumtechniek die veertig jaar geleden werd ingezet.

Vragen

Opleidingsmogelijkheden zoals het IAB en de nieuwe *associate degree* Technische Productie aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten proberen in zekere zin het gat tussen mbo- en hbo-niveau te dichten. Maar... de verantwoordelijkheid ligt ook bij de studenten zelf. Zij moeten de verwondering bij zichzelf toelaten en vragen stellen. Immers: zonder vragen geen onderwijs. Niet alle studenten staan er zo in, vragen daardoor te weinig en missen het vuur en de passie die zo wezenlijk is voor het vak.

Als je je oor te luisteren legt, hoor je een roep om aanpassing en verandering, om herijking en om duidelijkheid. Niet alleen moet de nog altijd actuele vraag van de OSAT-conferentie uit 2013 opgepakt worden. De wereld verandert snel met nieuwe technologieën, andere samenwerkingsverbanden in een werkveld vol zzp'ers, fusies van theaters met groepen en een groeiende evenementensector.

Krachtenveld

De VPT kan in dit krachtenveld een fantastische rol spelen. Het is immers een grote en sterke vereniging waarbinnen het hele werkveld is vertegenwoordigd. Als VPT-lid zou ik het logisch en geweldig vinden als we de veren opschudden, drempels slechten en met elkaar en de wereld in gesprek gaan. De VPT kan als een spin in het web zorgen voor betere afstemming, kwaliteit helpen definiëren en bewaken, binnen- en buitenlandse stages en leertrajecten helpen regelen, overzicht in cursusaanbod creëren, vernieuwing stimuleren, vakmeetings organiseren en zoveel meer. <<